

NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL ÎN MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN ROMÂNIA LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Ideea în sine a respectării integrității teritoriale a fiecărei țări, a soluționării conflictelor dintre state pe calea tratativelor, prin eliminarea războaielor, a politicii de forță și amenințarea cu forța, a cunoscut o ascensiune permanentă în gândirea socialistă internațională. La începutul secolului al XX-lea se remarcă progresul înregistrat în modul de gândire al reprezentanților politici ai partidului proletariatului din țara noastră, față de aceste probleme majore ale vieții universale.

Evoluția în sine a procesului economic al dezvoltării relațiilor capitaliste dintre state, determinase ascuțirea contradicțiilor dintre marile puteri imperialiste, încă din primii ani ai secolului nostru. De aceea, încă din acea perioadă se desprinde modul lucid, clarvăzător al socialiștilor din țara noastră, de a-și organiza lupta, de a-și realiza obiectivele politice ale partidului socialist, caracteristice acelei etape istorice. Și aceasta, în pofida greutăților prin care treceau, determinate de părăsirea conducerii partidului de către unii fruntași, precum și a crizei economice prin care trecea țara noastră.

Ținând seama de progresul și dezvoltarea generală a țării, a viitoareii societăți a oamenilor muncii, a întregului popor care avea menirea să preia forma de organizare și de conducere a statului pe plan politic și economic, ei se pronunțau cu hotărâre și cu maturitate în problemele majore ale țării. Și printre acestea se afla și aceea privind lupta armată între clasele sociale, între statele capitaliste chiar. „Revista ideei” publica în anul 1900, încă din primul său număr, un articol în care se pronunța împotriva războaielor pe care le socotea cele mai sîngeroase și inumane mijloace prin care clasele dominante încercau să-și rezolve problemele sociale și economice. Panait Mușoiu mărturisea deschis că nu aproba războiul, „cea mai uriașă inconștientă și cea mai crudă barbarie”. „Eu — mărturisea el — nu-l aprob nici de la om la om, nici de la neam la neam”¹.

Pe aceeași linie, a combaterii războaielor, se înscriu numeroasele pagini publicate în acei ani de socialiști, sub formă de opinii politice sau chiar sub forme literare². Și această opinie era o expresie a manifestării

¹ „Revista ideei”, nr. 1 din noiembrie 1900, p. 5.

² Vezi în acest sens în „Revista ideei” nr. 1 din noiembrie 1900, p. 12 articolul: „Războiul”; în nr. 7 din mai 1901, p. 147: „Să fie oare războiul trebuitor?”; în nr. 4 din februarie 1902, p. 58: „Războiul”; în nr. 6 din aprilie 1902, p. 87: „Războiul și omul”; în nr. 7 din mai 1902, p. 101: „Jos armele”; în nr. 4 din iunie 1903, p. 57: „Războiul și dreptul la existență”; în nr. 7 din septembrie 1903, p. 98: „Combaterea războiului”; în nr. 5 din iulie 1904, p. 66: „Războiul” și altele.

solidarității internaționale de clasă a proletariatului de pe toate meridianele globului, a protestului său comun, împotriva masacrelor sângeroase armate. Astfel, în anul 1901 a fost tradus și publicat discursul rostit de delegatul Partidului Social-Democrat olandez la congresul socialist de la Zürich, din 1891, unde a fost abordată problema războiului în general, a luptei muncitorilor împotriva sa. Împreună cu delegatul socialist german, el a protestat împotriva acestei forme de dezlănțuire a conflictelor dintre statele capitaliste, exprimându-și dorința „să facă cu neputință războiul”. În stadiul respectiv de dezvoltare a societății, războiul între diferite țări — după opinia sa — „e asasinarea lucrătorilor de către lucrători pentru satisfacerea claselor dominante”. Iată pentru ce se propunea încă din acei ani, ca socialiștii din toată lumea, ca internaționaliști, să desfășoare o activitate organizată pentru a-l evita, chemând proletariatul la luptă „numai împotriva singurului și adevăratului său vrăjmas: *Capitalismul*”³. Această opinie se desprinde din gândirea exprimată public de către unii reprezentanți ai mișcării socialiste din țara noastră, din traducerea paginilor unor personalități politice și literare străine din care se degajă chemarea la combaterea și neacceptarea dezlănțuirii unei conflagrații armate. Printre acestea se înscrie „Pacea lumii” de L. Tolstoi⁴, „Războiul” de Guy de Maupassant⁵, „Războiul social” de L. de Gramont⁶.

Intreaga desfășurare a activității socialiste marchează cu claritate ideea neadmiterii formei de luptă între state, pe calea armelor, fenomen care era caracterizat a fi, din an în an, tot mai primejdios pentru populația omenirii, pe măsura creșterii conflictelor capitaliste și, în același timp, a dezvoltării armelor de luptă. În același timp, însă, socialiștii români, ținând seama de împrejurările specifice ale țărilor mici, asuprite de marile puteri imperialiste, printre care se afla și țara noastră, nu negau necesitatea luptei pe care aceste popoare o desfășurau pentru independență și unitate. Căci — menționau ei — nimeni „nu are dreptul absolut de a stăpîni pe alții”⁷. Și aceasta, pentru că socialiștii doreau „ca dreptatea să guverneze relațiile dintre națiuni și națiuni, neacceptîndu-se zdrobirea statelor slabe de către cele mai tari. În sensul înțelegerii profunde a solidarității de clasă împotriva războaielor, se înscrie traducerea lui I. Neagu a articolului „Despre război”, care cuprinde chemarea adresată muncitorilor de a înălța drapelul egalității, libertății, frăției adevărate pentru „prietenie dreaptă, unire nedespărțită, pace veșnică...”⁸.

Se remarcă frecvent, în acei ani, abordarea tot mai frecventă și mai clară a poziției socialiștilor față de problema războaielor care amenințau, datorită accentuării conflictelor economice dintre statele capitaliste. Astfel, gazeta „România muncitoare” publica articolul intitulat „Războiul” în care, referindu-se la războiul dintre Anglia și Transvaal care avusese loc, dintre Rusia și Japonia, care se desfășura, dintre Franța și Germania, care amenința Europa, chema muncitorii să înțeleagă adevăratul caracter al acestor războaie, „consecințele neînălțurate ale regimului capitalist” în

³ „Revista ideei”, nr. 7 din mai 1901, p. 112.

⁴ Idem, nr. 9 din iulie 1902, p. 186.

⁵ Idem, nr. 7 din mai 1902, p. 110.

⁶ Idem, nr. 8 din octombrie 1903, p. 119.

⁷ „Revista ideei”, nr. 7 din mai 1902, p. 110, nr. 7 din septembrie 1903, p. 96.

⁸ Idem, nr. 3 din mai 1905, p. 48.

care statele participante se străduiau să împartă între ele prada, să apere interesele claselor dominante. Pentru aceasta, proletariatul internațional, „forțele unite ale socialiștilor“ își desfășurau activitatea în cadrul organizației internaționale, încercând să frîneze, să împiedice crimele capitaliste. Ei își propuneau să pledeze de-a lungul anilor, pentru a pune bazele unei noi ere istorice, „era fericirii și a păcii“⁹. Dar pacea definitivă nu va putea domni decît atunci cînd orînduirea capitalistă va fi înlăturată — menționau ei. Iată de ce era chemat proletariatul să-și desfășoare lupta, în cadrul organizației sale politice pentru a protesta și a împiedica războaiele care amenințau omenirea. Și era necesară această acțiune a proletariatului internațional deoarece — după opinia lor — nu erau suficiente înțelegerile diplomatice dintre statele capitaliste pentru asigurarea unei dezvoltări pașnice a omenirii. Acest proces se va realiza „de la sine, cînd proletariatul universal va înțelege că începutul păcii e începutul adevăratei civilizații“¹⁰. Pe această linie se înscrie și articolul lui M. Gh. Bujor, „Pacea“, în care sublinia prezența unei trăsături specifice ale existenței statelor capitaliste, conflictele războinice, această orînduire socială care se conservă „prin război, mărită, îmbogățită, întărită prin război, are ca condiție indispensabilă a existenței sale, războiul“¹¹. Pentru aceasta — menționa el — clasa muncitoare, întregul proletariat se ridică la luptă împotriva claselor dominante, din statele capitaliste pentru instaurarea unei noi orînduiri sociale cînd „se va putea gîndi omenirea la o pace durabilă“. De aceea, pînă atunci, proletariatul era chemat să protesteze împotriva războaielor care erau de fapt o manifestare a luptei dintre diferitele naționalități, ca urmare a dezvoltării capitalismului. În aceste condiții — menționa C. Dobrogeanu-Gherea în articolul său „Război războiului“, orice conflict războinic va fi distrugător și nimicitor pentru întreaga civilizație a anilor respectivi. Numai prin solidaritatea sa internațională proletariatul va putea împiedica aceste conflicte, iar mîinile care se vor întinde peste graniță o vor face nu pentru a ucide, ci „ca să strîngă mîini de frați“. Proletariatul era chemat să răspundă apelului lansat la conferința biroului socialist internațional de la Bruxelles din anul 1906, pentru a reuși să împiedice războaiele, „iar învingătorul va fi: *Pacea!*“¹². Presa socialistă publica în acei ani articole mobilizatoare, anchete chiar privind războaiele care au avut loc în întreaga omenire, care au fost suportate de toate popoarele simple dar care serveau intereselor de clasă ale burgheziei. Numai clasa muncitoare ar putea să le împiedice „prin voința ei și prin alcătuirea unei noi așezări a societății unde să nu mai fie domnia celor puțini“¹³.

Subliniind caracterul imperialist al războaielor din acea vreme, socialiștii din țara noastră socoteau nejustă forma de organizare și de instruire a armatei, alcătuită de fapt de oameni din întregul popor. Armata era pregătită să slujească interesele clasei dominante nu numai în cadrul conflictelor internaționale ci chiar în interiorul țării în confruntă-

⁹ „România muncitoare“ din 17 iulie 1905.

¹⁰ Idem, din 23 martie 1905. Vezi în acest sens și articolul „Democrația și războiul“ în „Adevărul“ din 15 septembrie 1906.

¹¹ „România muncitoare“ din 4 septembrie 1905.

¹² Idem, din 5—12 martie 1906.

¹³ Idem, din 7—14 mai 1906.

rile de clasă care aveau loc. „Cît se pierde cu armata“, „Educația cazonă“, „Barbarie cazonă“, „Armata și muncitorimea“, „Proletariatul față de militarism“, „Militarismul“, „Cazarma“¹⁴, sînt numai cîteva din articolele în care era abordată poziția de clasă a proletariatului față de modul de organizare și de instruire a armatei. Forma de organizare și pregătire a armatei avea o misiune sigură, aceea a apărării patriei și nu a atacului împotriva clasei muncitoare, conform ordinilor claselor dominante. În sistemul său din acei ani, armata era folosită de burghezia din țara noastră, de multe ori, împotriva poporului. Pentru aceasta socialiștii — după cum menționa M. Gh. Bujor — urmăresc îmbunătățirea și perfecționarea acestui forum militar în vederea „îndrumării omenirii pe o cale nouă“¹⁵. Poziția lor se înscrie pe linia trasată de congresele socialiste internaționale care au adus în discuție și problema formei de organizare a armatei pentru a împiedica și preîntîmpina războaiele. Astfel, congresul de la Londra, din anul 1896, menționa datoria proletariatului internațional de a se opune agresiunii militare și oricărei forme de exploatare din partea claselor stăpînitoare, iar congresul socialist de la Paris, din anul 1900, a subliniat din nou necesitatea extinderii luptei socialiste din toate țările împotriva militarismului. Chiar dacă la început nu fusese indicată forma de refacere, de reorganizare a armatei, pentru că, de fapt, nu s-a cerut niciodată renunțarea definitivă la această formă de apărare, ci doar la schimbarea misiunii sale de clasă, conferința Biroului Socialist Internațional de la Bruxelles chema partidele socialiste, în numele proletariatului mondial, să împiedice războiul. Și nu se putea ca această împrejurare deosebită să nu impună socialiștilor din țara noastră definirea atitudinii lor față de problema militară, ținînd seama de locul pe care îl ocupa în cadrul geografic, de conflictele economice dintre marile puteri, de provinciile românești aflate încă sub dominație străină. Pe această linie se înscrie rezoluția adoptată la Conferința socialistă din București, din anul 1906, în problema militarismului, prin care deși se cerea desființarea armatei existente, „stîlpul dominațiunii capitaliste“, își propuneau înlocuirea acesteia cu înarmarea întregului popor, cu alcătuirea unei miliții naționale. Și aceasta pentru că armata era destinată apărării naționale. Ori — se întrebau socialiștii — se putea spune că numai pentru a apăra „interesele *cîtorva* înseamnă a apăra națiunea?“¹⁶.

Pentru aceasta armata trebuia pregătită nu numai din punct de vedere material ci și moral. Atunci cînd se discuta despre un eventual pericol ce amenința țara din partea unui stat vecin, armata era chemată să o apere. Și apărarea națională — menționa în acei ani, Cr. Racovski — nu înseamnă numai puști și tunuri ci „ceea ce se numește forța morală a armatei, trebuie să se țină seama de soldat ca valoare intelectuală și morală“. Era de acord cu vechile tradiții privind vitejia poporului român, dar aceasta nu era de ajuns pentru noile împrejurări ale războaielor moderne, cînd era nevoie de o „armată formată din cetățeni liberi, însuflețiți de o dragoste inteligentă pentru țara lor“. Și pentru aceasta armata trebuia formată, educată în spiritul datoriei față de țară. Căci — menționa

¹⁴ Idem, din 26 octombrie 1906, 2—3 iulie 1906, 29 octombrie 1906.

¹⁵ Idem, din 2—9 iulie 1906.

¹⁶ Idem, din 29 octombrie 1906.

el — „dacă e vorba cu adevărat de apărare națională, noi socialiștii sîntem partizanii milițiilor“, armatei din acei ani, organizată, brutalizată și folosită de clasele dominante împotriva muncitorilor și țăranilor care au început să refuze „să mai geamă sub jugul capitaliștilor“¹⁷, nu-i vor da sprijin.

Din întreaga desfășurare a evenimentelor, se desprind cu pregnanță trăsăturile specifice ale activității socialiștilor români față de problemele majore privind evoluția societății și a țării noastre, dezvoltarea sa economică. Ținînd seama de specificul geografic deosebit al țării noastre, determinat de existența unor mari puteri capitaliste în preajma sa, de stadiul de dezvoltare economic și de țelurile pe care le urmăreau prin lupta lor, socialiștii în general, figurile reprezentative ale partidului politic al proletariatului din țara noastră au ținut seama, în permanență, de modul deosebit în care trebuiau să-și organizeze și să-și desfășoare lupta în interesul progresului economic permanent al țării, al libertății naționale și sociale a întregului popor. Și o afirmau cu claritate, chiar dacă unii reprezentanți politici ai claselor dominante îi acuzau, pe nedrept, de antipatriotism. După opinia burgheziei — se întrebau cu ironie socialiștii — înseamnă a fi nepatriot dacă nu accepți ideile urei de rasă, a războaielor internaționale sau civile chiar, tirania politică a claselor dominante care prin sistemul lor electoral „ține în robie politică șase milioane de români“¹⁸. Menționînd ideile lor patriotice privind impunerea egalității politice pentru poporul întreg, emanciparea sa economică, bunăstarea muncitorilor români din orașe și sate ei subliniau că „...singurii buni și adevărați patrioți care lucrează nu pentru o minoritate infimă ci pentru națiunea întreagă, sînt socialiștii“¹⁹. Acesta a fost modul în care socialiștii înțelegeau sensul real al patriotismului, chiar dacă presa vremii comenta felul cum încercau unii reprezentanți ai socialismului internațional să definească acest sentiment. Se menționa totuși că în Franța militanții „cei mai autorizați“ au susținut că socialiștii sînt mai reali patrioți căci în momentul în care patria ar fi în pericol, ei ar fi primii care ar sări s-o apere“²⁰.

Și nu puteau să nu fie sentimentele socialiștilor patriotice atunci cînd afirmau că se pronunță pentru unitatea națională a țării noastre, înțelegînd „sub acest termen dreptul fiecărui popor de a dispune el însuși de soarta lui“. Dar ei socoteau, încă din acei ani, că acest proces nu putea fi înfăptuit prin război, căci — menționa Cr. Racovski — „un lucru făcut prin război, poate fi desfăcut tot prin război“. Ori socialiștii doreau o „unitate durabilă“ încuviințată de toți cei implicați în acest proces, și aceasta se putea realiza în noua societate socialistă, țelul final al luptei lor — care, „eliberînd clasele va elibera în același timp națiunile“²¹. Chiar și socialiștii din Transilvania subliniau conflictele de clasă care îi ridicau la luptă dar care nu puteau să-i oprească din acțiunea lor națională și socială, urmînd calea luptei, „înainte la lumină și la dezrobire“²¹. Ei nu

¹⁷ Idem, din 26 iunie 1905, 3 iulie 1905, 10 iulie 1905.

¹⁸ Idem, din 22 mai 1905.

¹⁹ Idem, din 29 mai 1905.

²⁰ Idem, din 1—8 octombrie 1906.

²¹ „Adevărul“ din 10 februarie 1907.

numai că-și iubeau poporul dar, așa cum o afirmau, nu confundau „nici-odată poporul care muncește și care suferă, cu politicienii care trăiesc din exploatare“. Puteau fi oare acuzați de antipatriotism, ei „apărătorii milioanelor de asupriți...?“²² — se întreba în articolele sale N. D. Cocea.

Pentru a explica conținutul științific al idealului lor, fruntașii partidului proletariatului abordau cu seriozitate necesitatea menținerii înțelegerii între state, a evitării războaielor căci atît efortul fizic pentru apărarea patriilor, precum și lipsurile materiale grave determinate de războaie le suportau masele largi muncitoare din orașe și sate. De aceea, idealul luptei lor era lipsit de orice tendință de atac împotriva altor națiuni. Căci patriotismul proletariatului nu se limita numai la dorința de pace care nu numai că într-o anumită măsură era comună cu cea a burgheziei, dar o depășea chiar, o ridica pe o treaptă superioară. Prin solidaritatea lor internațională socialiștii urmăreau deci progresul propriului lor stat național și o armonioasă conlucrare a tuturor națiunilor, pentru a determina dezvoltarea tehnicii, a economiei universale. Iată pentru ce se pronunțau socialiștii din lumea întreagă, pentru înarmarea poporului, pentru apărarea națiunii întregi. „Că țara trebuie apărată — menționau socialiștii români — acesta este un lucru astfel de elementar, că e aproape de prisos a-l pomeni“, căci, „independența popoarelor — deci și apărarea acestei independențe“ făcea parte din programul socialiștilor²³. Dar că ei militau și pentru drepturi absolute clasei muncitoare, indiferent de naționalitatea lor, de rasă sau religie, era un fapt real, așa cum patronii cei mai înstăriți nu erau „în toate întreprinderile mari decît amestecătură de toate naționalitățile“, împărțindu-și capitalul și distrugînd, prin salarii mici, „prin muncă multă, prin foame, viața a mii și mii de copii ai patriei“²⁴. Clasele dominante, prin caracterul naționalismului lor atît de popularizat, nu erau preocupate de soarta maselor populare, manifestînd, așa cum sublinia gazeta socialistă „România muncitoare“, „o completă indiferență față de suferințele muncitorilor din România“²⁵. Și aceasta, în timp ce deputatul socialist George Grigorovici, din Bucovina, aflată sub dominație străină, cerea drepturi pentru populația românească din orașe și din sate.

Pe această linie, a patriotismului lor, se înscrie aniversarea unirii principatelor, din 24 ianuarie 1859, la împlinirea a cincizeci de ani de la înființarea sa. Această unire — arăta M. Gh. Bujor — a avut rostul și necesitatea deosebită în acea epocă. „Și dacă Cuza a reușit să înfăptuiască *Unirea* acum o jumătate de secol ca să scape țara — menționa I. C. Frimu într-un articol al său — cu atît mai mult noi astăzi facem apel la muncitorimea întreagă să se unească, căci e în joc interesele ei cele mai vitale“²⁶. Aceeași poziție de clasă se desprinde și din articolul lui Gh. Cristescu, care se referea la generația oamenilor din popor care au luptat pentru independența absolută a țării, în anii 1877—1878 și care au intrat în țară victorioși. Ei au fost aceia care „prin piepturile lor au

²² „România muncitoare“ din 7—14 octombrie 1907.

²³ „Viitorul social“, nr. 10 din mai 1908, p. 317, nr. 8 din martie 1908, p. 86—88.

²⁴ „România muncitoare“ din 7 septembrie 1908.

²⁵ *Idem*, din 29 octombrie 1908, 31 decembrie 1908.

²⁶ *Idem*, din 24 ianuarie 1909.

făcut zid împotriva inamicului și au putut cu jertfe nenumărate să dea independența țării“, chiar dacă în acel an aveau condiții de viață grele. „Revista ideii“ reproducea chiar, în anul 1906, relatarea gazetei „Dacia viitoare“, încă din primul său număr, din 1883, rolul oamenilor de rînd al poporului în lupta pentru independența țării: „... Cine, mai deunăzi, pe cîmpiile Plevnei, ne-a ridicat în ochii lumii atît cît n-ar fi putut-o face nici un politician burghez“²⁷, se întreba gazeta socialistă.

În problemele majore naționale, tot socialiștii erau aceia care își exprimau punctul de vedere chiar și în împrejurări mai dificile. Avem în vedere poziția lor față de expulzarea lui N. Iorga din Bucovina, de către guvernul austriac. Socialiștii din țara noastră au protestat împotriva acestor măsuri, deputații socialiști din Austro-Ungaria, printre care se afla și George Grigorovici, au cerut chiar în Cameră retragerea decretului de expulzare²⁸. Și aceasta, pentru că reprezentanții mișcării muncitorești au apărut întotdeauna dreptul la existență a fiecărei națiuni — relata presa vremii. Pentru ei, respectarea independenței, consfințirea egalității în drepturi a țărilor era o necesitate obiectivă, socialiștii „n-au tăgăduit o năpune, care este un fapt... căci nu se pot tăgădui anume factori care de veacuri și-au afirmat existența...“²⁹. Chiar dacă țara noastră urmărea realizarea unui ideal național, după opinia socialiștilor, aceasta nu se putea realiza prin războaie ci prin înțelegere între state, determinate de o nouă orînduire, cea socialistă. „Idealul românilor — arăta Const. P. Petrescu — înfrățirea tuturor din același neam prin unirea teritoriilor limitrofe locuite astăzi de românii subjugăți altor state vecine se va înfăptui în, și prin socialism“³⁰. De aceea, în programul general al partidului, era subliniată trăsătura comună a luptei lor politice cu țelul național. Cînd socialiștii luptau pentru obținerea votului universal, pentru impunerea unor reforme economice, chiar și militare, „proletariatul apare în rolul de reprezentant al națiunii întregi...“ Și această misiune istorică îi revenea clasei sociale care „pregătește venirea socialismului și pune bazele acelei lumi noi în care toți... se vor bucura de bunăstare și pace“³¹. Și dacă țara ar fi fost amenințată de pericole din afară, întregul popor își prelua rolul de apărător al națiunii. Ori ei, socialiștii, „N-au zis niciodată că țara trebuie lăsată pentru năvălirile din afară. A ne atribui astfel de identități absurde ar fi a nu cunoaște acest lucru elementar, că independența popoarelor — deci și apărarea acestei independențe — este unul dintre articolele programului nostru“³². Nu întîmplător gazeta teoretică a partidului publica articolul lui Karl Kautsky „Patriotism și social-democrație“, în care a analizat în general aspectul specific al luptei naționale a socialiștilor, pe care îl înțelegeau și îl acceptau socialiștii români, fiind adaptat condițiilor specifice ale țării noastre. Dacă patriotismul burgheziei, în general, se manifestă altfel decît cel al maselor muncitoare, în situațiile deosebit de grele „ambele feluri de patriotism se pot alătura pentru o acțiune comună, într-un război chiar“. În acele împrejurări, toate

²⁷ „Revista ideii“ nr. 7 din 1906, p. 99—100.

²⁸ „România muncitoare“ din 9 iulie 1909.

²⁹ „Glasul poporului“ din 4 decembrie 1909.

³⁰ „România muncitoare“ din 9 mai 1910.

³¹ „Viitorul social“ nr. 1 din august 1907, p. 5.

³² Idem, nr. 10, din mai 1908, p. 317—318.

clasele sociale ale unei națiuni erau „deopotrivă interesate la *neatîrnarea* și în independența ei, la depărtarea și împiedicarea oricărui fel de apăsare și exploatare din partea unei națiuni străine“. Nici o clasă socială nu accepta împărțirea națiunii, ci urmăreau să strângă chiar pe toți locuitorii „care vorbesc aceeași limbă... într-un stat național“, chiar dacă în cadrul acestuia, conflictul de clasă continua să se manifeste. În concluzie, era prezentat caracterul profund patriotic al proletariatului. De aceea — menționa el — „patriotismul proletarian cere imperios apărarea națiunii, el face atunci uz de mijlocul cel mai puternic — înarmarea întregului popor — ... *Patriotismul proletarian nu înseamnă nicidecum dezarmarea poporului*“³³. Sînt fapte concrete, declarații deschise, care subliniază realele convingeri ale socialiștilor din țara noastră față de problema majoră a patriei, unirea sa, dezvoltarea și progresul său general. Aceasta se desprinde și din dezbaterile care au avut loc la congresul partidului muncitorilor din anul 1910. În raportul privind programul partidului se sublinia tocmai marele rol politic ce-i revenea acestui partid în privința dezvoltării țării în domeniul economic, al progresului general. „Dar rolul nostru este în același timp profund național — se menționa în document —. Cînd cerem deci îmbunătățiri și reforme, lumină și bunăstare, noi luptăm nu numai pentru realizarea intereselor unei clase, ci luptăm pentru țara întreagă, *pentru întărirea națională*“. De aceea luptau socialiștii „pentru asigurarea păcii între popoare, căci numai această pace este cheazăia progresului național“ și chemau la luptă pentru eliberarea celor exploatați din această țară, „pentru poporul întreg de la oraș și de la sate, pentru poporul țării românești și pentru viitorul ei“³⁴.

Pe bună dreptate mărturisea I. C. Frimu în timpul campaniei electorale din anul 1911, la care participa și partidul socialist, că ținînd seama de țelul politic al partidului, li se pot alătura categoriile sociale diverse, mici comercianți, mici patroni, funcționari și intelectuali, „toți acei care doresc regenerarea acestei țări“³⁵.

*

Începutul secolului al XX-lea, prin conflictele războinice care aveau loc dovedeau cît mai pregnant că utilizarea armelor, tot mai perfecționate și folosirea forței de către statele dezvoltate, amenințau tot mai frecvent omenirea. Socialiștii din întreaga lume înțelegeau că în statele ancorate în aceste conflicte, mai ales în cele mici, popoarele muncitoare erau amenințate de greutățile vieții de toate zilele plătind, în același timp, greul tribut uman și material.

Pe această linie se înscrie solidaritatea internațională a socialiștilor din țara noastră, care respecta, în același timp, orientarea politică majoră a programului partidului socialist din acei ani.

Încă din primii ani ai secolului al XX-lea, mișcarea muncitorească a continuat să mențină o strînsă colaborare internațională profesională și politică, conform principiilor socialiste. Sînt elocvente în acest sens

³³ „Viitorul social“ nr. 8 din martie 1908, p. 85—100.

³⁴ *Dezbaterile Congresului de constituire a Partidului Social Democrat și ale Congresului sindical ținut în zilele de 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910 la București, București, 1910, p. 11—19, 26—29.*

³⁵ „România muncitoare“ din 6 ianuarie 1911.

relațiile societăților muncitorești din țara noastră cu organizațiile muncitorești internaționale. În darea de seamă a societății muncitorilor tipografi, „Gutenberg“, întocmită pentru anul 1901—1902, se menționa astfel solidaritatea care continua să existe pe plan internațional, ei răspunzând la toate apelurile secretariatului organizației acestei categorii de muncitori, care își avea sediul la Berna. „Nu este de puțin interes a se ști că raporturile noastre cu străinătatea continuă a fi în strinse legături de solidaritate“³⁶ — se menționa în document.

Aceste relații — după opinia socialiștilor din țara noastră — nu numai că nu afectau în nici un fel interesele naționale, dar erau în măsură să sprijine menținerea și recunoașterea acestor interese, ținând seama de caracterul lor real precum și de obiectivitatea teoriei socialiste față de această problemă. Astfel, socialiștii români din Transilvania menționau caracterul real al chemării lansate de Karl Marx privind unirea muncitorilor din lumea întreagă. Căci — arătau ei — „noi sintem mândri când putem zice ca am ascultat sfatul lui Marx și ne unim cu muncitorii din lumea întreagă ca să cîștigăm iar drepturile răpite de la noi“. Și pentru aceasta — arăta socialistul Ion Crețu într-un articol al său — ei se socoteau pe bună dreptate internaționaliști, fără să-și dușmănească tovarășii de clasă, de alte naționalități, exprimindu-și dorința să trăiască cu ei, „în pace și cu ei să te unești întru toate“³⁷.

Pe linia explicării și a popularizării idealului internaționalismului proletar și-a desfășurat activitatea mișcarea socialistă din țara noastră prin partidul său politic, prin organizațiile profesionale muncitorești, prin paginile presei sale. În articolul publicat de gazeta „România muncitoare“ în anul 1905, intitulat „Internaționalismul“, se menționa larga solidaritate umană a acestei clase sociale, a proletariatului. Pentru că orice om se unește mai întâi în familie, apoi în sate sau orașe, într-un stat și chiar un neam, întrebându-se de ce era necesar ca de acolo, „dincolo de granițele fiecărei țări să înceapă dușmănia“³⁸. Iată de ce era necesară solidaritatea internațională de clasă, proletariatul fiind clasa socială cea mai puternică, cea mai dezvoltată, căreia îi aparținea viitorul, progresul omenirii, ținând chiar de o asemenea unire de clasă. Și această solidaritate internațională de clasă va duce la realizarea idealului social, la interesele proletariatului din fiecare țară, după cum arăta Iosif Nădejde, în articolul său intitulat simbolic „1 Mai și Internaționala“³⁹. Când socialismul va triumfa în întreaga lume va avea loc și „suprimarea războaielor între națiuni și între rase“⁴⁰, arăta Cr. Racovski, care, în acei ani încă mai era convins că prin solidaritatea internațională a proletariatului va fi transformată întreaga orînduire capitalistă a omenirii. Tot așa gîndea și Alecu Constantinescu, care însă nu putea să nu evidențieze caracterul național real al socialiștilor căci — menționa el — adevăratul naționalism îl manifestă doar

³⁶ „Gutenberg“, Societatea generală de ajutor reciproc a lucrătorilor tipografi din România, „Darea de seamă și bilanțul de venituri și cheltuieli pe anul 1901—1902 prezentată de Consiliul de administrație Adunării generale de la 9 iunie 1902“, București, 1902, p. 1—15.

³⁷ „Adevărul“ (Glasul poporului) din 6 septembrie 1903.

³⁸ „România muncitoare“ din 10 aprilie 1905.

³⁹ Idem, din 18 aprilie 1905.

⁴⁰ Ibidem.

acei care doresc și luptă „pentru binele tuturor românilor”⁴¹. Dar pentru că exploatarea capitalistă are un caracter internațional, de clasă, solidaritatea internațională a muncitorilor este unul dintre mijloacele cele mai necesare de luptă pentru realizarea idealului lor socialist.

În vederea sprijinirii acestui aspect al activității partidului de clasă al proletariatului, s-au desfășurat acțiuni muncitorești, s-a popularizat mișcarea muncitorească internațională. Și aceasta avea ca prim scop, înțelegerea deplină între partidele socialiste din toate țările, colaborarea lor socialistă în vederea apărării și impunerii păcii în lume. În vederea stabilirii acestei colaborări pașnice, erau anunțate întrunirile muncitorești care aveau loc în Europa, în orașele diferitelor țări. Luînd cuvîntul la Berlin, socialistul francez Jean Jaurès, iar la Paris, socialistul german August Bebel, era demonstrată solidaritatea proletariatului francez și german în pofida conflictelor capitaliste dintre aceste două țări⁴². Presa socialistă semnală, într-o rubrică specială, *Viața internațională*, modul de organizare și de desfășurare a mișcării socialiste din Franța, Anglia, Italia, Belgia, Germania, Rusia, Spania, Austro-Ungaria, Norvegia, Danemarca, Serbia, Grecia, Statele Unite ale Americii, Australia și altele. În semn de solidaritate internațională socialistă, se înscrie modul cum a fost salutată împlinirea unui an de la revoluția din Rusia, din anul 1905. Cercul „România muncitoare” a lansat un apel prin care chema proletariatul Capitalei la o mare întrunire de solidaritate internațională cu proletariatul rus, cu revolta acestuia care „a fost mișelește măcelărită pe străzile Petersburgului din ordinul țarului Nicolae II”. Acest apel se încheia cu o chemare la o solidaritate internațională: „Jos autocrația! Trăiască socialismul internațional”⁴³. Și această solidaritate internațională avea menirea de a asigura nu numai succesul luptei de clasă a proletariatului din întreaga lume ci și de a îndrepta viitorul societății „către perspective strălucite de liniște și pace . . .”, după cum se sublinia la întrunirea organizată cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai⁴⁴.

Pentru a imprima acestei acțiuni un caracter real, presa socialistă publica nu numai știri privind desfășurarea mișcărilor de clasă ale muncitorilor ci și articole ale unor reprezentanți socialiști din diferite țări, comunicări și hotărîri adoptate de membrii Biroului Socialist Internațional. În articolul intitulat sugestiv *Război războiului*, C. Dobrogeanu-Gherea sublinia marea importanță ce-i revenea conferinței Biroului Socialist Internațional, organizată la Bruxelles, în anul 1906, în același timp cu conferința care avea loc în Spania, la Algesiras. Dacă reprezentanții diplomației din Franța, Anglia, Germania, Italia și Rusia, care discutau în acele zile problema crizei din Maroc, reprezentînd de fapt interesele claselor dominante din fiecare țară, în cadrul conflictelor imperialiste care amenințau lumea, la Bruxelles, reprezentanții socialiști ridicaseră problema apărării intereselor maselor muncitoare, a evitării conflictelor ar-

⁴¹ Idem, din 3 aprilie 1905.

⁴² Idem, din 26 iunie 1906.

⁴³ Idem, din 8 ianuarie 1906. Vezi în acest sens articolele: *Moment solemn* de M. Gh. Bujor; *Revoluția din Rusia* de E. S. Vania; *O constatare* de I. C. Frimu.

⁴⁴ Idem, din 26 (2) martie 1906.

mate. La această conferință socialistă — menționa el — „reprezentanții autorizați ai proletariatului celor trei națiuni civilizate — Jaurès, Vaillant, Bebel, Kautsky, Hyndman, Keir Hardie, au declarat de comun acord... război războiului”⁴⁵. Gazeta „România muncitoare” publica astfel și hotărârea adoptată la Bruxelles de reprezentanții socialiști autorizați din Franța, Anglia și Germania, care chemau, în numele proletariatului din toate țările, la o mobilizare pentru ca, *prin toate mijloacele de care dispune*, mișcarea socialistă din întreaga lume „să împiedice această catastrofă oribilă: războiul”⁴⁶. Și pentru înlăturarea acestei primejdii, tot Jaurès menționa în cuvîntarea sa din Camera franceză — și pe care socialiștii noștri au tradus-o — că se cerea un regim de înțelegere și unire între state, înlocuind astfel lupta pe cîmpul de război, cu „lupta universală pentru viață”, desființînd de fapt „războiul economic, dezordinea societății prezente”. Și dacă capitaliștii din întreaga lume ar urmări evenimentele obiective, arăta deputatul socialist francez — „ați vedea că partidul socialist este astăzi în lume singurul partid al păcii”⁴⁶. De asemenea este publicat un fragment din istoria Franței „Patriotismul burgheziei” de Paul Lafargue și „Din mișcarea internațională pentru pace”, după gazeta „La Revue”⁴⁷ în care se referă la conferința interparlamentară care a avut loc în Anglia, în palatul Westminster, și la care au participat și 26 delegați români. Deși nu era o întîlnire socialistă, problema abordată, la această adunare, cea a păcii, a înțelegerii între popoare, nu a trecut neobservată de socialiștii din țara noastră, care îi înțelegeau sensul real. La rîndul lor, socialiștii români făceau cunoscută, pe plan internațional, mișcarea muncitorească de la noi. Pe această linie se înscrie articolul lui M. Gh. Bujor, publicat în gazeta socialistă din Belgia, *Le Peuple*, referitor la „Mișcarea socialistă din România”⁴⁸. Era o manifestare a socialiștilor români pe plan internațional, o creștere a prestigiului de care se bucurau încă din secolul trecut, prin participarea lor la congresele socialiste internaționale.

O reală afirmare a solidarității internaționale s-a manifestat la conferința organizațiilor sindicale și socialiste care și-a desfășurat lucrările în vara anului 1906, la București, la a cărei deschidere se sublinia modul în care proletariatul din țara noastră punea, în locul neînțelegerilor și urilor de rase, „internaționalismul său, care aduce pacea, dragostea și frăția”⁴⁹. Această idee însă era coordonată cu planul lor general de intensificare a activității socialiste, politice și profesionale pentru asigurarea progresului și dezvoltării țării. În acest sens, în broșura „Sindicatul muncitorești”, publicată în anul 1906, se menționa importanța luptei proletariatului care „trebuie să se facă stăpîn pe mijloacele de producție nu numai în interesul său propriu, ci și pentru interesul progresului economic și social”. Pentru acest viitor luminos al țării, muncitorii erau mobilizați la acțiuni hotărîte căci ei „vor juca un rol de căpetenie în această neînlăturabilă transformare a societății capitaliste în societate cu producție

⁴⁵ Constantin Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 3, București, 1977, p. 400.

⁴⁶ „România muncitoare” din 5—12 martie 1906; din 29 octombrie 1906.

⁴⁷ Idem, din 24 septembrie 1906.

⁴⁸ Idem, din 11—18 iunie 1906.

⁴⁹ Idem, din 20—27 august 1906.

socialistă⁵⁰. Și tot în acel an, socialiștii protestau „împotriva restricțiilor naționale“ la care guvernul maghiar limita votul universal, restricțiuni care afectau populația românească aflată sub dominație străină. Această atitudine demonstra caracterul internaționalismului socialist, modul său de manifestare ca parte integrantă a mișcării muncitorești internaționale, ținând însă seama de recunoașterea și respectarea independenței fiecărei națiuni în parte. Pe această linie se înscrie și telegrama expediată de aceeași conferință, Biroului Socialist Internațional din Bruxelles prin care trimitea „salutul său frățesc proletariatului mondial“⁵¹. Dar aceasta fără să renunțe la realizarea nu numai a idealului lor social ci și a visului lor național „cîtă vreme se înțelege sub acest termen dreptul fiecărui popor de a dispune el însuși de soarta lui“⁵².

Prin solidaritatea lor față de lupta internațională, socialiștii din țara noastră înțelegeau caracterul real al conținutului luptelor naționale, subliniind că întrucît interesele omenirii întregi sînt reprezentate prin socialism, acesta „e singurul care răspunde cu adevărat nevoilor popoarelor întregi și în acest sens el poate fi considerat ca naționalist“. Căci — menționa M. Gh. Bujor — dacă s-ar realiza un regim socialist internațional alături de întregul popor, „românii subjugăți astăzi în Ungaria, Bucovina, Basarabia, ar deveni o națiune de sine stătătoare“. Răspunzînd afirmației unui reprezentant al partidelor politice burgheze care se referea la existența unui antagonism dintre naționalism și socialism, Bujor scotea în evidență țelul urmărit de socialiști privind progresul, „interesele fiecărei națiuni în parte“, că prin construirea societății viitoare, socialiste, se va realiza „libertatea popoarelor“ sub toate aspectele: național, politic, cultural, artistic⁵³. Și pentru realizarea acestui ideal, care avea în vedere interesele generale, privind progresul omenirii întregi, partidul proletariatului din țara noastră și-a înscris numele și activitatea în acțiunea socialistă internațională, ocupînd chiar un loc de frunte. „Niciodată poate ca anul acesta, mișcarea socialistă internațională nu și-a exprimat mai mult tăria sa de viață și de acțiune“, menționa presa socialistă. Și printre congresele muncitorești care au avut loc în diferite țări, relatate de presa vremii, se înscrisa și România, alături de „Anglia, Germania, Italia, Franța, Bulgaria“ care și-au înregistrat succesele luptei lor, stabilind noi relații „tot mai strînse pentru lupta comună“⁵⁴ ce viza de fapt viitorul omenirii.

Pe linia acestei intensificări a colaborării socialiste între partidele proletariatului din diferite țări, se înscrie stabilirea datei convocării unui congres internațional de către Biroul Socialist Internațional în ședința din Bruxelles, din 28 octombrie 1906, pentru anul următor, la Stuttgart. Pentru aceasta erau mobilizați delegați socialiști ai tuturor partidelor, la un congres care să aibă loc în Germania, în vasta clădire Liderhalle. Partidul proletariatului din țara noastră primea astfel invitația de a-și trimite o delegație la această întîlnire internațională la care participau reprezentanți din toate colțurile lumii, „care adoptă principiile esențiale ale socia-

⁵⁰ Arh. C.C. al P.C.R., fond. 192, mapa 24, p. 61.

⁵¹ „România muncitoare“ din 20—27 august 1906.

⁵² Idem, din 1—8 octombrie 1906.

⁵³ Idem, din 24—31 decembrie 1906.

⁵⁴ Idem, din 5—12 noiembrie 1906.

lismului⁵⁵. În ordinea de zi erau trecute problemele ce urmau să fie discutate și printre care se afla: „Militarismul și prevenirea conflictelor internaționale“, „Legătura dintre partidele socialiste și organizațiile sindicale“, „Chestia colonială“ și altele.

Problema principală care urma să fie ridicată la acest congres era aceea a combaterii și înlăturării conflictelor războinice, promovarea păcii. Aceasta se desprinde din manifestul adresat de Comitetul Executiv al Biroului Socialist Internațional către toate partidele socialiste. Referindu-se la războiul dintre Rusia și Japonia pe care îl condamnau cu hotărâre, se scotea în evidență rolul ce-i revine proletariatului pentru impunerea păcii, el fiind principala victimă a acestor masacre prin sacrificarea nu numai a vieților lor ci și a bunurilor materiale ale societății care aparțineau de fapt poporului. Războaiele — se arăta în acest document — erau în contradicție și cu țelul final pentru a cărui realizare pledau socialiștii, „crearea unei noi ordine a lucrurilor, bazate pe solidaritatea producătorilor, pe înfrățirea națiunilor, pe libertatea popoarelor“⁵⁶. Printre semnatarii acestui manifest se afla și Cr. Racovski, delegatul socialiștilor din România.

Importanța pe care partidul muncitorilor din țara noastră a acordat-o acestei întâlniri internaționale se desprinde din creșterea acțiunilor de restabilire și consolidare a relațiilor internaționale cu partidele muncitorești din diferite țări. Astfel, în raportul întocmit de Biroul Socialist Internațional privind activitatea sa pînă la începutul anului 1907, este menționată prezența socialiștilor români în cadrul Internaționalei, precum și proiectarea conferinței organizațiilor socialiste și a sindicatelor din România, care urma să-și desfășoare lucrările în acel an⁵⁷. Aceasta se degajă cu claritate și din abordarea problemei solidarității internaționale, în cadrul dezbaterilor Conferinței socialiste de la Galați, din anul 1907.

În perioada pregătirii lucrărilor acestei întâlniri socialiste, pe ordinea de zi a fost trecută problema: „Congresul Internațional din Stuttgart“⁵⁸. În cadrul dezbaterilor Conferința a hotărît participarea unei delegații socialiste din țara noastră la lucrările Congresului internațional, formată din patru reprezentanți: Alecu Constantinescu, Cr. Racovski, N. D. Cocea și Andrei Ionescu.

La această Conferință s-a subliniat conținutul politicii proletariatului, care avea în vedere interesele întregului popor, a întregii țări. Gazeta „România muncitoare“ arăta că despre această trăsătură a luptei proletariatului „se va scrie în istoria nepărtinitoare“⁵⁹.

În numele muncitorilor din țara noastră, a fost expediată o telegramă de salut „întregului proletariat mondial“ prin Biroul Socialist Internațional, chiar dacă autoritățile din țara noastră o interzisese⁶⁰.

Pe această linie se înscrie acțiunea energică a proletariatului din întreaga țară, pentru o solidaritate internațională, menită să împiedice con-

⁵⁵ Idem, din 3—10 decembrie 1906.

⁵⁶ Idem, din 17—24 iunie 1907.

⁵⁷ Idem, din 18—25 februarie 1907.

⁵⁸ Idem, din 10—17 iunie 1907.

⁵⁹ Idem, din 8—16 iulie 1907.

⁶⁰ Ibidem.

flictele armate. Și acestea nu vor mai fi, cînd toate popoarele lumii vor înțelege „cum că industria, arta, știința, nu se împacă nicidecum cu războiul, că nu va putea să aibă loc demnitatea, siguranța și fericirea reală a tuturor, decît în pacea nestrămutată“ — menționa articolul publicat în 1907 și intitulat „Războiul“⁶¹.

La Stuttgart s-au deschis lucrările Congresului internațional, pe 18 august 1907, la care erau prezenți 886 delegați reprezentînd Germania, Anglia, Franța, Austria, Rusia, Boemia, Polonia, Belgia, Ungaria, Statele Unite ale Americii, Elveția, Suedia, Danemarca, Italia, Olanda, Norvegia, Spania, Argentina, Australia, Finlanda, Japonia, Serbia, Africa de Sud. Și printre acestea se afla și România cu delegația sa, al cărei secretar fusese împuternicit a fi N. D. Cocea. Delegațiile care le-au fost înaintate, erau redactate în limba franceză și semnate de I. C. Frimu, în numele „Le Comité Central“⁶².

În cuvîntul său rostit la deschiderea Congresului, A. Bebel sublinia „înisiunea istorică ce-i revenea proletariatului internațional care se unea și cu acest prilej „pentru generoasele idei și țeluri pe care le are“. „La congresul acesta au venit reprezentanți din toate cele cinci continente“ — menționa el, chemîndu-i pe toți delegații prezenți „să vă uniți glasul cu al meu, strigînd: *Internaționala eliberatoare a popoarelor și a omenirii să trăiască!*“⁶³. Pe aceeași linie se înscrie și cuvîntul delegatului belgian, Vandervelde care, subliniind extinderea ideilor socialiste în rîndurile muncitorilor din întreaga lume socotea posibilă victoria societății socialiste în întregul univers, singura societate care va înlătura războiul. Congresul socialist internațional — după opinia sa — constituia un prilej de bucurie nu numai pentru socialiști. Toți cei care, deși nu făceau parte din partidul socialist dar doreau pacea lumii „privesc cu încredere spre Stuttgart...“. „Sub steagul roșu noi strîngem galbeni, negri și albi, germani și francezi, ruși și japonezi, europeni, africani, asiatici!... Capitalismul înseamnă războiul! Socialismul însă este pacea!“⁶⁴. — menționa el în încheierea cuvîntului său. Era o chemare adresată întregului proletariat, pentru o colaborare și o solidaritate pașnică. „Aproape zece milioane de muncitori organizați, din toate părțile lumii, și-au trimis delegați la Stuttgart, spre a afirma față de clasele stăpînitoare de pretutindeni, acea solidaritate proletariană, izvorită din comunitatea de interese și aspirații, singura garanție pentru astăzi și singura nădejde pentru mîine a păcii universale“⁶⁵ — menționau socialiștii români, despre această întîlnire internațională. Problema care s-a aflat pe primul plan al dezbaterilor și la care a fost reprezentată și România, era aceea privind „Militarismul și conflictele internaționale“.

Declarîndu-se hotărîți împotriva războaielor, socialiștii nu negau necesitatea luptei pentru independența și unitatea statelor mici, împotriva tendințelor cîmpuitoare ale statelor imperialiste. Încă de la adunarea festivă care a avut loc la deschiderea congresului, delegatul socialist po-

⁶¹ „Revista ideii“ nr. 6 din 1907, p. 74.

⁶² „România muncitoare“ din 8—16 iulie 1907.

⁶³ *Congresul Internațional al socialiștilor*, Stuttgart 1907, Berlin 1907, p. 21—28; vezi Arh. I.S.I.S.P., fond XXI, dosar nr. 21.

⁶⁴ *Loc. cit.*, p. 30.

⁶⁵ „Viitorul social“, nr. 1 din august 1907, p. 105.

lonez, Daszynsky, explica, în numele poporului din Polonia, ce înțelegeau ei atunci când protestau împotriva armatelor invadatoare din răsăritul Europei. Întrebându-se ce este patria, el explica că aceasta „cuprinde cîmpiile verzi, palatele, fabricile, liniile ferate, întreaga civilizație. Dar cine le-a făcut pe toate acestea, brațul și nervii cui s-au încordat pentru a le construi și împodobi? Noi am fost aceia, poporul muncitor, proletariatul. Și dacă noi am construit cu sudoarea miinilor patria, cui aparține atunci ea? Nouă, numai nouă... Ținta socialismului este de a dărui poporului fără adăpost, patria ca locaș al demnității umane...⁶⁶. Conținutul acestor idei a fost aprobat cu căldură de mulțimea socialistă care îl ascultase și ale căror aplauze — după cum relateau documentele vremii — „nu mai conținesc”. Subliniind caracterul conflictelor armate, determinate de existența și contradicția societății capitaliste, congresul socialist socotea astfel că era datoria proletariatului în general să dezvăluie caracterul de clasă al antagonismelor armate, „Să combată cu toate forțele înarmările pe mare și pe uscat... și să acționeze în sensul ca tineretul clasei muncitoare să fie crescut în spiritul înfrățirii popoarelor și al socialismului...⁶⁷. Era o chemare la luptă împotriva războaielor nu numai pentru etapa istorică respectivă ci și pentru asigurarea păcii viitoare, a înțelegerii între popoarele lumii. Este o notă în plus, în sprijinul ideii pentru care își strîngeau forțele proletarii din întreaga lume, lupta pentru pașnica dezvoltare a popoarelor. Așa se explică adeziunea unanimă la declarația socialistului francez Marcel Cachin, care vorbea în numele lui Jules Guesde a cărui acțiune politică a fost după cum mărturisea el „consacrată totdeauna doar poporului”, și care, în numele socialiștilor francezi „proclamă, în semn de solidaritate proletară: război războiului ucigător de popoare!⁶⁸. Documentul, după cum relatea presa socialistă din țara noastră, chema muncitorimea la o acțiune comună, alături de Biroul Socialist Internațional „să puie toate silințele de a împiedica războiul prin toate mijloacele ce li se vor părea mai potrivite și care variază, bine înțeles, după gradul de tărie al luptei de clasă, și a situației politice generale⁶⁹. Se desprinde astfel luciditatea cu care era subliniată necesitatea stabilirii liniei de organizare a acțiunii practice a fiecărui partid socialist din diferite țări, ținîndu-se seama de condițiile și împrejurările lor specifice. „Congresul Socialist Internațional, ținut la Stuttgart, în august, în Germania a fost măreț⁷⁰ — relatea gazeta partidului atît prin numărul mare al reprezentanților partidelor socialiste care au participat la dezbateri, cît și prin problemele abordate. Socialiștii din țara noastră, prin cuvîntul lor, au făcut cunoscut pe plan mondial gîndirea și forța lor de luptă, participînd la dezbaterile de acum 80 de ani, la care lua parte „Internaționala întregă, acel *Parlament al lumii*, adunat la Stuttgart...⁷¹.”

De această orientare au ținut seama socialiștii din țara noastră, de-a lungul anilor, încercînd să găsească cea mai potrivită tactică, care să corespundă condițiilor deosebite ale țării noastre, pentru realizarea idealu-

⁶⁶ *Congresul internațional al socialiștilor, Stuttgart 1907, ... p. 17*

⁶⁷ *Loc. cit.*, p. 127.

⁶⁸ *Loc. cit.*, p. 18.

⁶⁹ „Viitorul social” nr. 1 din august 1907, p. 105.

⁷⁰ „România muncitoare” din 22—29 iulie 1907.

⁷¹ „Viitorul social” nr. 7 din februarie 1908, p. 36—37.

lui final al mișcării socialiste, societatea socialistă. Ei credeau în acest viitor social nu numai cu convingere, dar o socoteau calea cea mai sigură care putea garanta progresul și dezvoltarea întregii noastre țări. Pe această linie au continuat să se desfășoare relațiile internaționaliste ale socialiștilor din țara noastră, în perioada următoare.

GEORGETA TUDORAN

NATIONAL ET INTERNATIONAL DANS LE MOUVEMENT
OUVRIER DE ROUMANIE AU COMMENCEMENT DU 20e SIÈCLE

(Résumé)

On traite un aspect moins abordé jusqu'à présent dans l'historiographie roumaine. C'est celui du concept du national et d'international dans le mouvement ouvrier de Roumanie au commencement du 20e siècle.

Les documents analysés prouvent le progrès qu'a parcouru la pensée des représentants politiques du prolétariat de notre pays envers quelques-unes des problèmes majeures du monde, comme c'étaient: l'idée du respect pour l'intégrité territoriale de chaque pays, celle de résoudre les conflits entre les états par de négociations, par la suppression des guerres, en éliminant la politique de force et de menace avec la force.